

HEKA LÁSZLÓ^[1]

Az ún. horvát pragmática sanctio jogi és politikai következményei

ABSTRACT

For about a hundred years, Hungarian historiography has been dominated by Gyula Szekfű's view that the so-called Croatian Pragmatic Sanction was the brainchild of Count Imre Esterházy, Bishop of Zagreb. Since then, numerous authors, mainly Hungarian, have repeated the thesis that the bishop of Zagreb proposed the Habsburgs' female succession out of personal ambition, hoping that the king and emperor would appoint him archbishop of Esztergom and primate of Hungary. Hungarian constitutional and legal historians also agree that the article regulating female succession was introduced by the Croatian Diet (Sabor), but they argue that it did not have the prerogative to decide on the monarch's right of succession, as only the Hungarian Diet was entitled to do so. Therefore, the Croats could have submitted the above proposal to the Hungarian Diet in Pozsony, where the issue could have been discussed. However, Croatian jurisprudence has no doubt about Croatia and Slavonia's right to elect a king and their authority to adopt the Pragmatic Sanction, which is listed as one of the most important elements of the continuity of their statehood in the preamble to the constitution in force since 1990. This study examines the powers of the Sabor, the process of adopting Act VII of 1712, and, above all, analyzes its legal and political consequences.

Keywords: Croatian Pragmatica Sanctio – Act VII of 1712 ■ powers of the Croatian Diet
■ ratification of Croatian legislation ■ Imre Esterházy, Bishop of Zagreb

I. ESZTERHÁZY IMRE PÜSPÖK ÉS LOCUMTENENS

Esterházy Imre galántai gróf, az akkori zágrábi püspök és locumtenens vezető szerepet játszott a Habsburg-dinasztia nőágának elfogadá-

[1] Habilitált egyetemi docens, SZTE ÁJTK Összehasonlító Jogi- és Jogelméleti Intézet, heka@juris.u-szeged.hu.
MTMT: 10021949.

sában.^[2] A hosszú évtizedekig ismétlődő nézet, mely szerint a püspököt személyes ambíció és a magyar primássá válás vágya hajtotta, ami 1725-ben valóban bekövetkezett, mára kevésbé tűnik egyértelműnek. Igaz, hogy a szabori határozatot követően, 1715-ben bárói rangból grófi rangra emelték, és tíz évvel később Magyarország primása lett, viszont más semmi nem utal az ebbéli ambícióira.^[3] Annál is inkább tűnik valószínűtlennek ezen állítás, mert nem sokkal korábban kapta meg a zágrábi püspöki kinevezést. Az a kritika, hogy magyar főúrként irányította a legfontosabb horvát egyházmegyét, csak részben igaz, mert a püspök valójában szoros kapcsolatban állt Horvátországgal, ahol papként negyed évszázadot töltött. Amikor a Pálos Rend horvát és magyar tartományokra szakadt, Esterházy Imre felvételt kért a horvát tartományba. A rend lepglavai központjában dolgozva apáthelyettségé választották, majd 1702-ben a rend élére léptették elő, ami arra utal, hogy a horvátok nagyra értékelték.^[4] Minden bizonnyal Esterházy Imre is rokonszenvezett a horvátokkal. Négy évvel később I. József váci püspökké nevezte ki (a pápa a következő évben megerősítette a kinevezést), de Rákóczi felkelése miatt nem költözhetett Vácra, hanem Lepoglaván maradt. Miután Martin Brajković zágrábi püspök meghalt, 1708. október 10-én Esterházy Imrét nevezték ki az új zágrábi püspöknek. 15 évig irányította a zágrábi egyházmegyét, emellett locumtenensként (a bánt távollétében a zágrábi püspök helyettesítette) politikai ügyekben is jártas volt. Kétségtelen, hogy jól ismerte a horvát nemzet óhajait. Innen áthelyezték a sokkal szegényebb veszprémi egyházmegyébe, amely az ország legfontosabb egyházi intézményének, az Esztergomi Érsekségnek a joghatósága alá tartozott. Egyes szerzők úgy vélik, ezzel a kinevezéssel elkerülték azt az esetleges kifogást, hogy az uralkodó egy horvát egyházi méltóságot helyez a magyar egyház élére, és egyúttal fontos magyar politikai pozícióba is. Azonban 1725-ben, Esterházy gróf érseki előléptetése során a pápa nem vette figyelembe a király döntését, vagyis a Veszprém püspökévé való kinevezését. Ezért a Szentatya a zágrábi püspököt nevezte ki magyar primásnak.

A személyi ambíciók helyett valószínűbbnek tűnik, hogy 1712-ben a zágrábi püspök osztotta a horvát rendek aggodalmát az interregnum veszélyét illetően (az 1527. évi királyválasztás idején polgárháború tört ki a horvát és a szlavón nemeseik között), ezért az egész Monarchia állami stabilitásának megőrzése érdekében cselekedett.^[5]

[2] Bahlcke, 2013, 201.; Szijártó, 2016, 103.

[3] Koltai, 2005, 5-21.

[4] Forgó, 2019, 65-83., 73.

[5] Esterházy gróf fontos szerepet játszott Horvátország és Szlavónia, Magyarország és a Habsburg Birodalom vallási, kulturális és politikai életében. Bár a legmagasabb egyházi pozíciókat töltötte be, és VI. Károly császár, valamint Mária Terézia közeli bizalmasa volt, akit személyesen koronázott meg, mégis szerény ember hírében állt.

II. VOLT-E A HORVÁT-SZLAVÓN SZÁBORNAK TÖRVÉNYALKOTÁSI JOGA

Az első ismert Dráván túli rendi gyűlést Csák Máté, egész Szlavónia bánja (*banus totius Sclavoniae*) hívta össze Zágrábban, mindössze hat évvel az első magyar rendi gyűlés után. Egy 1273. április 19-én vagy 20-án kiadott oklevélben a bán kijelentette, hogy a nemesek és jobbágyok (*nobiles et jobagiones castri*) összegyűltek a Szlavónia Királyság gyűlésén (*in congregatione regni totius Sclavonie generali*), és írásban megfogalmazták a királyság és a bántság jogait (*iura regni et banatus*). A bán hozzátette, hogy ezek a kívánságok indokoltak és törvényen alapulnak, így azokat teljesíteni fogja. Az első horvát országgyűlést sokkal később, 1351-ben, Podbrižaniban tartották. 1442-től a szlavón szábor két követet (*nuncius regni Sclavonie* vagy *oratores regni Sclavonie*) küldött a magyar országgyűlés alsóházába, és egyet a felsőházba. Ez a szokás a Habsburgok uralkodása alatt is folytatódott, amikor (1558) a két rendi gyűlést Horvátország és Szlavónia száboraként egyesítették.

A szlavón szábor által elfogadott jogszabályok elnevezése *acti* (kérvényekkel, fellebbezésekkel, javaslatokkal kapcsolatos határozatok, melyeket nem kellett megerősíteni), *decreta* vagy *constitutiones* (végzések, törvények) illetve *statuti* (törvények) volt. A 16. századtól a constitutiones helyett *articulus* (cikkely) lett a jogalkotás legfőbb termékének elnevezése. Ezek jogerőre emelkedtek a királyi szentesítés után. Bizonyíték erre az 1492-es királyi dekrétum, amely konkrétan 108 magyar törvényt erősített meg, és tizenegy szlavónt. II. Jagelló Ulászló a Regnum Sclavoniaet a királyi fiai által uralt földnek (*Appanagenland*) nyilvánította, és Budán kihirdette a Szlavónia Királyság törvényeit (*Articuli Regni Sclavoniae*). Ezek szabályozták a féladó fizetését, a királyi só kérdését (Magyarországon a só királyi regale volt), valamint a harmincad megfizetését. A törvény VIII. cikkelye kimondja, hogy a királynak meg kell erősítenie minden olyan jogot és kiváltságot, amelyet „Szlavónia legdicőségesebb királyaitól”, azaz „Ófelsége elődeitől” szerzett.

A Habsburg-házi uralkodó a horvát-szlavón szábor „törvényeit” (*acti, articuli, statuti*) nem a magyar törvények szerint, közvetlenül az országgyűlés után rendelet formájában szentesítette, hanem azokat a horvát-szlavón ítélőmester a szábor megbízásából, időszakosan nyújtotta be, és a király egy aktusban erősítette meg. Függetlenül ettől, az *articulusok* megőrizték a jogi norma jellegét, mind megalkotásuk módja, mind az azokat meghozó alany, mind az alkalmazás, illetve a szankciók tekintetében.

A Habsburg-uralom első néhány évtizedében a szábor határozatai nem kapták meg az uralkodó jóváhagyását, hanem a hozzá küldött követek (*nuncius regni*) kérésére a király válaszában (*responsum*) jóváhagyott vagy elutasított egyes cikkeket, vagy saját kifogásokat (*comments*) fogalmazott meg. Például válaszolt a cetingrádi szábor követeinek, Bernard Tompićnak és Mihajlo Skobličćnak 1527 júniusában, majd ezután az 1529., 1530. és 1535. november 16-i szábori feliratokra. Először 1537 júniusában erősítette meg az áprilisi 15-i kőrösi szábor határozatait: „*Vidimus articulos constitutionum, quas in dieta .... confecistis; probamus*

eas, laudamusque, nil in illis tale videntes, quod non bonum, quodve ad publicum vestrum commodum non esset ordinatum."^[6] Ezt a megfogalmazást egyesek az első olyan szankciónak tekintik, amellyel a szabor összes cikkét általánosságban jóváhagyták vagy megerősítették. Viszont nem használnak konkrét modellt vagy formulát a jogszabályok megerősítésére.

A török veszély miatt a szabor 1567. szeptember 26-án arra kérte a királyt, hogy engedélyezze a bánnak a rendi gyűlés összehívását szükség esetén, azzal, hogy az elfogadott határozatok csak akkor lépnek hatályba, ha a király megerősíti azokat. Tekintettel arra, hogy a megfogalmazás szinte megegyezett a magyar dekrétumok szövegével, ezért az 1567-es horvát törvénycikkeket a magyar törvényekkel egyenértékűnek tekintették. Azonban Vjekoslav Klaić helyesen rámutatott arra, hogy a horvát cikkek szankcionálása nem tartalmazta az „*offerentes nos clementer, quod praemissa omnia in omnibus punctis clausulis et articulis, tam nos ipsi inviolabiliter observabimus, quam per alios omnes fideles officiales et subditos nostros, cuiuscunque status et conditionis existant, observari faciemus*” szövegrészt, vagyis a király ígéretét arra, hogy ő és hivatalnokai tiszteletben tartják a határozatot, amely viszont a magyar szankciók szerves részét képezte.^[7]

Az 1584. április 8-án összehívott szlavón szaboron az új bán, Erdődy Tamás elnökleite alatt számos határozat született, elsősorban Horvátország és Szlavónia területének védelme érdekében. A jegyzőkönyv végén a horvát-szlavón rendek kérték a határozatok királyi szentesítését: „*Atque haec sunt, quae fideles status et ordines regni Slavoniae .. publico voto decreverunt et concluderunt; supplicantes suae sacrae maiestati demisse, dignetur sua sacra maiestas. praenotatos universos articulos publicae constitutionis fidelium suorum subditorum, per eosdem unanimes voto conclusos, clementer acceptare et confirmare, regiumque suum consensum ilis adhibere*”.^[8]

Ugyanazon év szeptember 20-án újból összeült a rendi gyűlés, és ismét felkérte Rudolf királyt, hogy erősítse meg határozatait. Gašpar Stankovački zágrábi püspök halálát követően a szabor az 1596. december 7-i zágrábi ülésén – a királyi rendelet alapján – Ivan Draškovićot egyedüli bánná (*pro integro ban*) nyilvánította. Ezúttal is a karok és rendek kérték a királyi szankciót.

1567 és 1608 között Miksa király 1569. június 2-án és 1571. május 19-én megerősítette a horvát-szlavón articulusokat, majd 1578. április 9-én Rudolf király szankcionálta a február 5-i cikkelyeket, 1608. január 16-én szankcionálásra kerültek az 1604. évi július 5-i cikkelyek. Végül 1608. december 6-án II. Mátyás király megerősítette ugyanazokat az 1604-es cikkelyeket.^[9] Cáfolva a magyar állításokat, miszerint a szabornak nincs törvényhozási hatásköre, a horvát rendek felkérték a királyt, hogy erősítse meg a korábbi cikkelyeket, aminek II. Ferdinánd király 1636. január 8-án eleget is tett. Ekkor külön rendelettel ünnepé-

[6] Klaić, 1911, 21.

[7] Klaić, 1911, 21.

[8] Fraknoi, 1881.

[9] Klaić, 1911, 22.

lyesen megerősített 29 régebbi cikkelyt. A jóváhagyott jogszabályok többsége vallási jellegű volt (pl. a protestánsoktól megfosztották az állandó tartózkodás jogát Horvátországban), az egyik cikkely pénzbírságot szabott ki azokra a mágánásokra, akik nem vettek részt a rendi üléseken, egy másik pedig büntetést írt elő azok számára, akik felfegyverkezve érkeztek az országgyűlésekre, és ezzel tetteikkel megsértették a „*salvus conductus*”. Egy cikkelyt is terveztek azoknak a megbüntetésére, akik szóban sértegették ellenfeleiket a vitáik során. III. Ferdinánd Bécsújhelyen (*in archiducali civitate nostra Neostadensi*) megerősített egy sor jogszabályt, majd a dekrétumot a cikkelyekkel és az 1681. augusztus 17-i szankcióval együtt bejegyezték a szábori jegyzőkönyvekbe.

A 17. századtól a magyar rendek Horvát-Szlavónországokat (ez volt a „társország” egyik megnevezése) *partes subjectae* (alávetett/meghódított részek) mellett vagy helyett egyre inkább *partes adnexae* (hozzácsatolt részek) elnevezéssel illették, és azt állították, hogy a szábor mint „tartománygyűlés” nem hozhat törvényeket. Az 1681-es országgyűlés jegyzőkönyvének margóján található egy javaslat, hogy Horvátországnak és Szlavóniának, mint bekebelezett területeknek, nem szükséges saját követek által képviseltetniük magukat a királyt a koronázáson üdvözlő küldöttségben. Ennél tovább mentek a rendek (*status et ordines regni*) az 1708-ban tartott pozsonyi országgyűlésen, mégis nyíltan kifejezték a horvát jogok megtagadásának szándékát.^[10] Azt indítványozták, hogy a szábor articulusai nem ellenkezhetnek a magyar törvényekkel (*in quantum positivis regni Hungariae legibus non sunt contraria*).^[11] Leginkább a vallási jogi szabályozással voltak elégedetlenek, mert a horvát-szlavón törvények értelmében a protestánsoknak nem lehetett polgárjoga (tulajdonjog, letelepedési jog, hivatalok betöltésének joga).^[12] Pedig a bécsi béke Magyarországon garantálta a vallási egyenjogúságot.^[13]

A pozsonyi diaeta feloszlására került, az indítványból nem lett törvény.^[14] A horvát historiográfia az 1712. évi 7. tc.-et ezen indítványra való válasznak tartja. Marad a kérdés, hogy vajon a szábornak volt-e joga dönten a királyi öröklésről, vagy ez a jogosítvány csak a magyar országgyűlést illette.^[15] Az országgyűlés ülési és szavazati jogáról rendelkező 1608:I. t.c. ugyanis Horvátországról és Szlavóniáról említést sem tesz.^[16] Az 1655:XLIX. cikkely előírta, hogy az országgyűlést háromévente kell megtartani, és a király ezen kötelezettségét öt

[10] Köpeczi (szerk.), 1973, 385-398.

[11] Lásd bővebben: Zsilinszky, 1888.

[12] Kivételt ez alól képezte Pozsega, Verőce és Szerém megye, amelyet Mária Terézia 1745 után csatolta a bán jurisdictiója alá. Erre a területre terjedt el a Szlavónia elnevezés. A horvát-magyar kiegyezésig a magyar hatóságok „Alsó Szlavóniának” nevezték, megkülönböztette a Felső Szlavóniától (Zágráb, Varasd és Kőrös megyéktől).

[13] 1608. évi (k. e.) I. törvénycikk a vallásügyről.

[14] Beuc, 1970, 273.

[15] Csekey, 1917, 299.

[16] 1608. évi (k. u.) I. törvénycikk elősorolása annak, hogy „karoknak” és „rendeknek” kiket kell nevezni és hogy a közönséges országgyűléseken kiknek legyen helye és szavazata.

későbbi törvény is megerősítette.^[17] Bár a magyar törvényeket a nép és a koronázott király közösen hozta, egyetlen írott jogforrás sem szabályozta a rendi gyűlés törvényhozó hatalmát.^[18] Ezért a Werbőczy István Hármaskönyve volt a mérvadó ezen kérdésben. Az országgyűlés királyválasztási joga – trónörökös hiányában – is a szokásjogon keresztül fejlődött ki, és azt a 1485:I. és III. cikkely, és az 1498:XLV. törvény, valamint II. Ulászló király 1490-es királyi hitlevele ismerte el. A II. fejezet 3. címe – Ki hozhat törvényeket és rendeleteket? – elsősorban arra a kérdésre ad választ, hogy a fejedelem maga alkothat-e törvényeket és rendeleteket, vagy a nép beleegyezése is szükséges. A Tripartitum III. fejezetének 2. címe megválaszolja a kérdést: „Hozhat-e bármely nép vagy megye saját szabad akaratából törvényeket?”. Miután megállapítja, hogy Dalmácia, Horvátország és Szlavónia, valamint Erdély régóta a magyar korona alá tartozik és a Magyar Királysághoz van csatolva, és hogy a magyar jogtól eltérő jogi szokásokkal rendelkeznek, arra a következtetésre jut, hogy egyetlen nép vagy közösség sem hozhat törvényeket, ha nincs saját joghatósága, hanem más hatalma alatt áll. Törvényeik csak a felsőbb hatóság beleegyezésével érvényesek. „Ezért, bár a dalmátok, horvátok, szlavónok és erdélyiek” a polgári eljárásban és a törvényes határidők tiszteletben tartásában „olyan szokásokkal rendelkeznek, amelyek lényegesen eltérnek a mieinktől, nem alkothatnak olyan törvényeket, amelyek ellentétesek lennének a Magyar Királyság határozataival és rendelkezéseivel”.^[19] Azonban a Tripartitum nem nyerte el a királyi szankciót, ezért a horvátok és szlavónok úgy tartották, hogy királyválasztási joguk van. I. Ferdinánd király is ekként ítélte meg a jogállásukat, ezért 1526 Karácsonyán követeket küldött a horvát rendelkezéshez. A királyi küldöttség tagjai gróf Paulus von Oberstein bécsi prépost, Jurisich Miklós (Nikola Jurišić, Niclas Jurischitz), Katzianer János (Hanns vagy Johann) és János (Johann) Püchler.

III. A CETINGRÁDI ÉS ZÁGRÁBI RENDI GYŰLÉSEK HATÁROZATAI

Az 1102-ben létrejött állami közösség és azon belül a horvát-magyar közjogi viszony egyik alappillére a horvátok királyválasztási jogosultsága volt. A horvát jogtudomány számára ezen jog léte vitathatatlan, az 1527. és 1712. évi királyválasztási jog konzumálása a hatályos horvát alkotmány preambulumában a horvát államiság kontinuitásának bizonyítékaként szerepel.^[20] Megjegyzendő, hogy 1558 előtt a Dráva és Száva közötti Szlavónia és a Gvozd hegységől az Adriai tengerig terjedő Horvátország saját szaborokon ülésezett. Velence

[17] 1655. évi XLIX. törvénycikk országgyűlés minden harmadik évben tartandó, és a biráskodást csak harmincz nappal annak határideje előtt kell beszüntetni.

[18] Wiener, 2017, 22-32.

[19] Tripartitum. Vajjon minden nép vagy vármegye hozhat-e önmagától statutumokat?

[20] Heka, 2016, 171-181.

és az Oszmán Birodalom hódításai révén Horvátország legnagyobb területe idegen kézre került, és a 16. században ugyanez a sors várt Szlavóniára is. Ekkor terjedt el a „*reliquiae reliquiarum olim inclyti regni Croatiae*” elnevezés, vagyis Horvátország „maradékainak maradéka” megjelölés. Az elcsatolt területeket még hosszú évtizedekig „Török Horvátországnak” nevezték, ma Nyugat-Boszniaként közismert. A török veszély meghatározta Horvátország döntését a magyar királyi trón üresedésének idején, valamint a Habsburg Ferdinánd melletti kiállást. Ugyanakkor a mindig is Magyarországra támaszkodó Szlavónia Szapolyai-párti maradt. A két szábor eltérő határozatának következménye polgárháború lett, a legyőzött fél kénytelen volt megérősíteni Ferdinándot Szlavónia királyaként.^[21] Ezután a Habsburgok egyesítették a mindössze néhány megye nagyságú horvát-szlavón területeket.

A cetingrádi horvát szábor határozatának megalapozottsága mindmáig foglalkoztatja a kutatókat.^[22] A magyar álláspont szerint ilyen jog csak a magyar rendi gyűlést illette.^[23]

A bécsi udvarban nem így gondolták, hiszen királyi küldöttséget indítottak Cetingradba, hogy a horvátokat rábírja a Ferdinánd melletti döntésre. A küldöttség előadta a király ajánlatait, melyek közül a horvátoknak a határok védelme volt az elsődleges. Tehát nem Bécs számára volt kérdéses, hogy a horvát szábornak van-e királyválasztási joga, hanem a horvátok akartak meggyőződni arról, hogy a királynak van-e joga a „magyar koronához”. Mint a küldöttség 1527. január 3-i jelentéséből kiderül, 1526. december 31-én a követek „egész nap” erről a kérdésről tárgyaltak a horvát rendekkel és meggyőzték őket, hogy I. Ferdinándnak joga van a koronához. Miután meghallgatták a küldöttség javaslatait, másnap reggel a horvát rendek garanciákat kértek a királyi küldöttségtől arra vonatkozóan, hogy a király teljesíti az összes nekik tett ígéretét, különösen a török támadások elleni védekezést. A Cetingrádban összegyűlt nemesek úgy számoltak, hogy a Habsburgok mellé állásuk konfliktushoz vezet Szapolyai híveivel. Oberstein prépost megígérte, hogy a király ezer lovaszt állomásoztat Horvátországban. A jelentésből az is kiderül, hogy a horvát rendek veszélyben érezték magukat, mivel Frangepán Kristóf (Krstó I Frankapan Brinjski) herceg, horvát-szlavón-dalmát bán közölte velük, hogy ha nem ismerik el Szapolyait királynak, és nem jelennek meg Dombrón (Dubrava) a január 6-ra összehívott szlavón rendi gyűlésen, akkor büntetésre kell számítaniuk.^[24] Frangepán herceget a kaproncai száboron 1526. szeptember 23-án „kormányzónak és legfőbb védelmezőnek” (*nostro governatore et defensor generale*) kiáltották ki.^[25] A horvát történelem egyik kiemelkedő alakjaként tisztelt herceg (testvére, Beatrix Corvin János felesége volt) még lesből csapdákat is állított

[21] Bertović – Kurelić – Galović, 2018, 74.

[22] Šišić, 1915, 459-461.

[23] Fraknoi, 1921. Vö. Goldschmiedt, 1941.

[24] A bán teljes címe: „Christophorus de Frangepanibus, Segniae, Vegliae, Modrusiae Comes, Joannis Regis Hungariae Capitaneus Generalis, Dalmatiae, Croatiae et Sclavoniae Banus, Eorumque Regnorum et Comitatum Simegiensis et de Posega Generalis Tutor, et Protector, ac Comes Soproniensis.”

[25] Bertović – Kurelić – Galović, 2018, 74.

a cetingrádi országgyűlésre érkező rendeknek, amint azt Ferdinánd küldöttségének jelentése is bizonyítja.^[26] A fenyegetés ellenére a szabor 1527. január 1-én királlyá választotta I. Ferdinándot. Az oklevél az elején felsorolja a legtekintélyesebb jelenlévők neveit (a neveket az eredeti horvát változatban hagytuk): "Mi, Andrija, Isten és az apostoli szék kegyelméből, knini püspök és toplicai apát, Ivan Torkvat korbáviai herceg, Nikola, Krsto és Vuk Zrinski testvérek, valamint Juraj Frankopan Senj, Krk és Modrus hercege, Stjepan Blagajski, Krsto Šubić Peranski, Bernard Tumpić Zečevski, Ivan Kobasić Brikovički, Pavao Janković, Gašpar Križanić, Toma Čipčić, Mihajlo Skoblić,^[27] Nikola Babonožić, Grgur Otmić, a zágrábi vármegye nemes bírása, Antun Otmić, Ivan Novaković, Pavao Izačić, Gašpar Gusić, Stjepan Zimić és minden más nemes és mágnás, valamint a Horvát Királyság nemes megyéinek, városainak és kerületeinek minden népe, valljuk, elismerjük és örök tudásra adjuk ezt a levelet mindenkinek!"^[28] Az okiraton a knini püspök és hat mágnás (herceg) neve és pecsétje található: Andrija Tuškanić püspök, Ivan Torkvat Karlović (édesanyja Doroteja Zrinski, felesége Jelena Zrinska), Nikola III. Zrinski (a szigetvári hős édesapja), Juraj III. Frankapan Slunjski, Vuk I. Frankapan Tržački/Brinjski és Stjepan Babonić Blagajski. A szaboron jelen voltak Bernardin Frankapan követei, akik Ferdinánd ellene szavaztak. Fia, Krsto természetesen a szlavón szaboron vett részt. Fenyegetését a cetini szabor résztvevőivel szemben nem tudta megvalósítani, a kitört polgárháborúban elesett Varasdnál, 1527. szeptember 27-én. Ezután a szlavón országgyűlés is meghódolt I. Ferdinánd előtt.

A király megválasztását követően kibocsátott oklevélben a rendek kimondják, hogy a horvátokat a magyarok katonailag nem győzték le és nem taszították rabszolgasorba, hanem ők maguk, saját szabad akaratukból csatlakoztak Szent István koronájához, és „most” (1527-ben) a Habsburgokhoz.^[29]

Lujo Margetić akadémikus nem vonja kétségbe Horvátország királyválasztási jogát, de szerinte Ferdinándnak nem volt legitimitása a magyar trónra. Sente Zoltán professzor rámutat, hogy a cetingrádi döntés megalapozta a horvát közjogi álláspontot „Horvátország teljes függetlenségéről”.^[30] Véleménye alapján I.

[26] Kruhek, 2009, 223.

[27] A Skoblić család a Mogorović nemzetségből származott, amely a tizenkét ókori horvát törzs egyike. Eredetileg Tengerfehérvár (Biograd na moru) és Zara (Zadar, Zara, Jadera, Diadora) közötti területen, később Likában élt. A 15. és 16. században tizenegy nemesi ágra ágazott. Vjekoslav Klaić Skoblićot a Mogorović törzs horvát családjainak egyikéként említi az 1499 és 1515 közötti időszakban. (Ld. Klaić, 1897, 48. A magyar források között Zkoblich de Böd változat is szerepel, de a családnév első említése 1423-ból származik, amikor Juraj Skoblić (más néven Scoblich György) volt a király képviselője Franjepán János instalációján Zvonigradban (Knin felett). Ismert Marko Skublić (Skublics Márk) is, aki hősi halált halt a belgrádi csatában. Ennek a családnak a Zala és Vas vármegyén letelepedett magyar ága a vezetéknevet Skublić (Skublics) formában írta, a „besenyői és velikei” melléknévvel kiegészítve.

[28] Budak, 2002.

[29] "Noverit maiestas vestra, quod inveniri non potest ut nullus dominus potentia mediante Croaciam occupasset, nisi post discessum nostri quondam ultimi regis Zwonymer dicti felicis recordationis, libero arbitrio se coadiunximus circa sacram coronam regni Hungariae et post hoc, nunc erga maiestatem vestram". Ld. Deér, 1931, 33., továbbá Šišić, 1912, 99.

[30] Sente, 2018, 268., 145-ös l.

Ferdinánd királlyá nyilvánításával a szábor jogszerű döntést hozott, figyelembe véve, hogy korábban, 1526. december 16-án a magyar országgyűlés Ferdinándot választotta magyar királlyá.^[31] Ezt a nézetet Lujo Margetić elveti, azt állítva, hogy ha a magyar diaeta határozata kötötte volna a horvát rendeket, akkor teljesen felesleges lenne összehívni a szábort, és a királynak sem lenne érdekében engedményeket ígérni a horvátoknak. Érvelését indokolva, Sente professzor néhány európai monarchia példáját hozza fel, ahol szokás volt, hogy a társult országok vagy tartományok is megerősítették a közös királyt trónra lépésekor.

IV. AZ 1687. ÉVI ORSZÁGGYŰLÉS HATÁROZATAI

A magyar és a horvát rendek közötti távolodás már 1527-ben kezdődött, majd egyre erősebb ellentétek alakultak ki. Az erdélyi felkelés, a Rákóczi-féle szabadságharc nem érintette a horvátokat, még akkor sem, amikor II. Rákóczi Ferenc felhívásában kiemelte, hogy ő félig horvát, vagyis félig Zrínyi. Ugyanis a törökkel való lepaktálás és a nagyszámú protestáns a kurucok soraiban, akiknek katolikusokkal szembeni erőszakos tetteit mélyre elítéltek, Ausztria felé invitálta a „testvérm nemzetet”. A „hozzácsatolt részekben” földtulajdonnal bírni, közhivatalt viselni, illetve a földesurak gazdatisztének lenni csak a katolikusoknak volt joguk. Ezt rögzítette az 1687:XXIII. t.c., majd megerősítette az 1741. évi XLVI. t.c. is.^[32] A törökkel való lepaktálást, majd a 19. században kialakult baráti viszonyt a horvátok sehogyan sem tudták elfogadni. Erről tanúskodik Ivan Mažuranić bán beszámolója Franjo Rački kanonoknak, a zágrábi Jugoszláv Tudományos és Művészeti Akadémia elnökének. A kanonok 1875. augusztus 27-én, Strossmayer püspökhöz írt levelében beszámolt arról, hogy a bán „nyolc nappal ezelőtt” Pesten volt, és megrökönyödött azon, hogy a magyarok Törökország megmaradása mellett korteskednek.^[33]

1687-ben a király összehívta a magyar országgyűlést, azzal a céllal, hogy a rendek elismerjék a Habsburgok férfiágának örökös jogát, és egyben töröljék el a királyválasztás jogát.^[34] I. Lipót ezt úgy akarta elérni, hogy maguk a magyarok javasoljanak törvényt a koronaöröklésről, majd azt követően koronáztassák meg fiát, József főherceget. November 7-én törvénybe iktatták a fentieket, valamint az ellenállási jogról (*ius resistendi*) való lemondást, december 9-én pedig megkoronáztatták a fiatal királyt.^[35]

[31] Sente, 2018, 267.

[32] Márkus (szerk.), 1899, 351. Vö. 1740-1835. évi törvénycikkek, Mária Terézia 1741. évi decretuma I., 45-47. Lásd még 1790:XXV. (14. §).

[33] Živanović, 1964, 126.

[34] Szilágyi (főszerk.), 1894-1898.

[35] 1687. évi I. törvény cikk fenséges József, fejedelem, ausztriai főherceg urat, Magyarország királyává avatják, kiáltják és koronázzák.

Annak érdekében, hogy megválaszolhassuk azt a kérdést, hogy a szábornak volt-e joga dönteni a királyválasztás kérdésében, mindenképpen elemeznünk kell az 1687-es országgyűlésen elfogadott törvényeket.^[36] Mert ha a magyar nézőpont szerint 1527-ben a horvát és szlavón rendi gyűlés választhatott királyt, 1712-ben viszont nem, ez azt jelenti, hogy ezt a jogot a magyar korona örökléséről szóló törvény értelmében vesztesse el.

Az 1687/88-as országgyűlés naplóját Božidar Patačić (Patachich Boldizsár) horvát-szlavón követ írta. A Diariumban a közjogi kérdéseket hangsúlyozta, különösen a királyi hitlevél kiadásával kapcsolatban, amely a horvátok számára különös jelentőséggel bírt.^[37] Az országgyűlési vita során a szövegben néhány változtatás történt, elsősorban a tekintetben, hogy elfogadták a horvátok kérését, miszerint a *domus Austriacae* megszűnése esetén Magyarországgal együtt a szabad királyválasztás jogát visszanyerik a „kapcsolt részek” (*Hungáriáé et partium eidem annexarum*) is.^[38] Természetesen a hitlevél úgy értelmezhető, hogy „Magyarország egész királyságának és a hozzá csatolt részek közjoga” fogalom lényegében csak a Magyar Királyságra (a magyar királyra) vonatkozik, amelynek tartozékai a „hozzákapcsolt részek”.^[39] Horvátország ugyanis 1622 után 245 évig nem kapott külön diploma inaugurale. Más olvasat szerint viszont a magyar korona két entitásáról van szó, és mindkettő királyválasztási joggal rendelkezik.^[40]

V. AZ 1712. ÉVI 7. HATÁROZAT – A HORVÁT PRAGMATIKUS SANCTIO JOGI ÉS POLITIKAI KÖVETKEZMÉNYEI

Horvátország már 1712. március 11-én, a 7. számú határozattal elfogadta pragmatikus szankcióját, ezzel magát az uralkodót is megelőzve. Esterházy Imre

[36] Jelenfi, 2024, 63-107.

[37] Baranyai, 1942, 16-17.

[38] „Nos Josephus Dei gratia rex Hungáriáé etc. iuramus per Deum vivum, per eius sanctissimam genitricem virginem Mariam, per omnes sancto, quod nos ecclesias Dei, dominos praelatos, barones, nobiles, civitates liberas et omnes regnicolas in suis communibus immunitatibus et libertatibus, communibusque iuribus, privilegiis, ac in antiquis bonis et approbatis communibus consuetudinibus, hactenus a divis condam regni Hungariae regibus, et moderna etiam sua caesarea et regia maiestate concessis et confirmatis, ac in futurum concedendis et confirmandis conservabimus, omnibusque iustitiam administrabimus, serenissimi quondam Andreae regis decreta (exclusa tamen et semota a tenore articuli 31. eiusdem decreti, consequenterque sensu praesentis iuramenti regibus resistend i licentia) observabimus, et per alios, quorum intererit, observari faciemus, fines dicti regni nostri Hungariae et partium eidem annexarum et quae ad illud et easdem quocunque iure aut titulo pertinent, non abalienabimus, nec minuemus, séd quoad poterimus, augebimus et extendemus, omniaque alia faciemus, quaecunque pro bono publico, honore et incremento omnium statuum et totius regni nostri Hungariae partiumque eidem annexarum iuste facéré poterimus. — Sic nos Deus adiuvet et omnes sancti.” Ld. Baranyai, 1942, 102, 79. lj.

[39] 1687. évi II. törvénycikk a mostani császári és királyi szent felség fenségés finemü örökösének elsőszülötteit Magyarország s az ahhoz csatolt részek természetes és örökös királyainak nyilvánítják.

[40] Matković, 2006, 136.

zágrábi püspök, hatáskörének megfelelően (a horvát bánt távollétében a zágrábi püspök helyettesítette), Pálffy János bán távollétében március 9-re ülésre hívta a rendeket püspöki palotájában. Az ülésen egy olyan határozat elfogadását javasolta, amely szerint Horvátország elismeri királyának a Habsburgok női ágát, azt a királynőt, aki Ausztria örökös tartományainak (Stájerország, Karintia és Krajna) uralkodója lesz.^[41] A püspök javaslatát Draskovich János (Ivan Drašković) gróf, Delisimunovics Ferenc Kristóf (Franjo Krsto Delišimunović) gróf és Gjuro Plemić Otočki protonotárius támogatta, ami elősegítette a határozat elfogadását. Az 1712. március 15-i királyi feliratban a szábor kiemelte, hogy a horvátok nem Magyarországnak, hanem a magyar királyoknak vetették alá magukat, mint szabad nép: „Mi ugyan, a törvények szerint, Magyarországhoz társult ország vagyunk, de nem vagyunk alattvalói. Valamikor saját vérünkől származó királyaink voltak, nem pedig magyar királyok. semmiféle erő, sem rabság nem rendelt minket a magyarok, illetve a magyar király alá, hanem mi saját akaratunkból fogadtuk el a magyar király uralmát. A királyukat addig fogjuk elismerni, amíg az Ausztria uralkodója lesz. Ha ez nem következik be, akkor nem fogjuk hallgatni a szabad választás csábító szavát. Nem vagyunk kötelesek Magyarországot követni, mert szabadok vagyunk, nem pedig rabok.”^[42]

Ez a határozat egyrészt alapja lett a magyar–horvát perszonális unióról szóló elméletnek, másrészt pedig jelezte, hogy a társországok közelednek Ausztriához.^[43] Pedig még friss volt az emlékezet a Wesselényi-féle (a horvát történetírás szerint Zrínyi-Frangepán féle) összeesküvés leszámolására, amely során kihalt a két legtekintélyesebb mágnás család férfi ága, az elkobzott hatalmas birtokaikat pedig az udvarhoz hű – részben idegen ajkú – nemesség kapta adományul. Azonban a töröktől felszabadított területek (Pozsega, Verőce és Szerém megye) valamint a még az oszmánok kezében lévő Török Horvátország, illetve a Katonai Határőrvidék visszacsatolását csakis az udvartól lehetett remélni.^[44] Emellett az 1527. évi királyválasztással kapcsolatos interregnum véres polgárháborút eredményezett, melynek megismétlését föltétlenül el akarták kerülni. Nem szabad elfelejteni annak a lehetőségét sem, hogy a Habsburg-családon belüli vita elkerülése azért is volt fontos, mert így Horvátország és Szlavónia nem kerülhetek szembe az osztrák örökös tartományokkal (és azok vend lakosaival). A 19. századi Tadija Smičiklas, valamint Vjekoslav Klaić történészek, illetve Ivan Beuc jogtörténész nyomán a horvát historiográfia mindmáig azt állítja, hogy a horvát pragmatikus szankciót bécsi körök utasítására alkották meg.^[45] Mind ezt az udvar azzal a céllal tette, hogy eltávolítsa a horvátokat a magyaroktól, akik korlátozni akarták a „Horvát Királyság” jogait, s az 1708-as országgyűlésen törvénybe akarták iktatni, hogy a szábor határozatai nem ellenkezhetnek a ma-

[41] Forgó, 2023, 515-536.

[42] Kukuljević, 1861, 105-107.

[43] Lásd bővebben: Margetić, 2005.

[44] Turba, 1906, 73.

[45] Beuc, 1939, 61-121.

gyar törvényekkel.^[46] Az országgyűlés feloszlátása miatt a javaslatból mégsem lett törvény a horvátok viszont négy évvel később kinyilatkozták a császárhoz való hűségüket.^[47] Az 1712. évi 7. cikkely így szól: „A karok és rendek, hazájuk biztosításának érdekében, emlékezve a múlt oly sok és oly nagy veszedelmére és veszélyes felfordulására, amelyek az interregnum alatt történnek, és ezen felül, hogy tetteikkel kiérdemelhessék Ausztria legelőkelőbb házának nagyobb kegyét és szelíd uralmát, azt kívánják, hogy ha a férfi ág megszűnik (...), ők alávetik magukat a királyi család nőágának”, annak a „legmagasztosabb osztrák vérből származó” uralkodónőnek, aki „nemcsak Ausztria, hanem Stájerország, Karintia és Krajna örökös tartományok” császárnője lesz, és Ausztriában fog székelni.” A horvát rendek „ezért őszintén és egyhangúlag elhatározzák, kijelentik, meghatározzák és megállapítják, hogy követeiket Ófelsége felszentelt császári és királyi Felségéhez küldjék, és arra utasítják, hogy a királlyal közöljék” a *pragmatica sanctio*t a „horvát karok és rendek maguk és saját szabad akaratukból alkottak”. Ezért kérik azt, hogy a király megőrizze a meglévő kiváltságokat, és írásban garantálja, hogy emellett betartja mindazt, amiért szerinte „a jó, a haszon és a biztonság érdekében imádkozni kell.”^[48]

A kiváltságok közé tartozott a katolikus vallás, amelynek megvédését a protestantizmussal szemben egyaránt fontosnak tartották a zágrábi püspök és a horvát rendek egyaránt. A Habsburg-házi uralkodótól várták a támaszt és a védelmet.

A szábor megfogalmazott egy gravaminát is, amely kimondja, hogy az uralkodó majd külön szentesíti a horvát *articulus*okat, világosan megkülönböztetve azokat a magyar országgyűlésen hozott törvényektől. Gustav Turba közzétette Esterházy püspök Johann Friedrich von Seilern kancellárhoz (a *Pragmatica Sanctio* alkotójához) intézett levelét, amelyben a püspök leírja, hogy a „horvát nemesség” a korona nőági öröklésének elfogadását követően azt „reméli, hogy VI. Károly köszönetképpen” teljesíti a horvátok kívánságait az igazságszolgáltatás és a törvényhozás elválasztásával, az adófizetés függetlenségének biztosításával, az adók kiigazításával és a varasdi ezred megszüntetésével...” A király nem szentesítette a horvát rendi gyűlés határozatát, de 1713. április 19-én házi törvényként elfogadta a Pragmatikus Szankciót, amely szabályozta az öröklés kérdését arra az esetre, ha a király férfi ága kihalna. Ezután a tartományi gyűlések sorrendben elfogadták a korona női öröklési jogát, majd végre a magyar országgyűlés is rábólintott. Az 1723-as 1. és 2. cikkely 1723. június 19-én lépett hatályba, nemcsak Magyarországon, hanem Horvátországban és Szlavóniában

[46] Jukić, 2006, 103-127.

[47] Jukić, 2008, 143-163., 153.

[48] „Spisi i članci gospode staleža i redova kraljevina Dalmacije, Hrvatske i Slavonije, stvoreni na glavnoj skupštini njihovoj držanoj 9. i sljedećih dana mjeseca ožujka godine 1712. u Zagrebu pod predsjedanjem presvijetloga i prečasnoga gospodina grofa Mirka Esterhazija de Galantha, biskupa zagrebačkoga, opata Blažene Djevice Marije Topuske, savjetnika posvećenoga carskog i kraljevskog Veličanstva i namjesnika banske časti u upravi civilnoj.” Ld. www.choris.com: Hrvatska pragmaticka sankjica.

is.^[49] Vagyis a szábor 1712. évi határozata nem lépett hatályba. Mezey Barna professzor az 1687-es magyar országgyűlési törvénycikkekre alapozva kiemeli, hogy a Szent Korona országai (Magyarország, Erdély, Horvát-Szlavonországek) oszthatatlan egésznek képviseltek, ezért a szábornak nem volt királyválasztási joga.^[50] Ezzel a jogilag megalapozott véleménnyel szemben a horvát alkotmány- és jogtörténet úgy tartja, hogy a király utólag, az 1715:CXX. t.c. szentesítésével megerősítette az összes addigi törvényt, beleértve az 1712. évi szábori határozatot is.^[51] Természetesen ez így nem felel meg a valóságnak, mert a Dráván túli területeken is egyértelműen a magyar Pragmatica Sanctio hozta be a nőági trónöröklést. Azonban az 1712. évi horvát határozat kétségtelenül befolyásolta a korona nőági öröklésének elfogadását a Habsburg Monarchia területén. Deák Ferenc kiemelte, hogy a szábor döntése nagymértékben befolyásolta a magyar országgyűlés 1722. évi határozatát. Deák a Pragmatica Sanctio elfogadásának „határköveként” értékelte a zágrábi rendi gyűlés cikkelyét.^[52]

A horvátok számára a 7. számú határozat nagy vívmánya az 1715:CXX t.c. „Dalmát- Horvát- és Szlavonország ekkorig megerősített s más ezentúl Ő felségétől megerősítendő szabályairól” megszavazása.^[53] Egyesek azt a történeti horvát alkotmány egyik alappillérenek tartják.^[54] A törvény rögzíti „a mondott országok helyhatósági szabályainak” megerősítését és megtartását („hogy a királyi hatalommal külön megerősített helyi törvények erejükre nézve többé semmi kérdés alá ne jöjjenek”). Generice elismerte a király által szentesített összes régebbi (1681-ig) horvát törvényt, függetlenül attól, hogy összhangban voltak-e a magyar törvényekkel vagy sem. Azokat a törvényeket, amelyeket a király nem erősített meg, és amelyek jóváhagyását a horvát hatóságok kívánták, egy éven belül meg kellett erősíteni. Megállapította, hogy a jövőben a királynak bizonyos új cikkelyek jóváhagyásának vagy megerősítésük visszavonásának döntését magának kell hagynia.

VI. ZÁRSZÓ

Szekfű Gyula állításai alapján a magyar historiográfia a horvát szábor nőági koronaöröklésről szóló elméletét máig fenntartja, vagyis, hogy Esterházy Imre püspök akciójáról volt szó. Bizonyítékként felhozzák, hogy a rendi gyűlést a püspöki palotában tartották, hogy azon csak szűk számú mágnás jelent meg,

[49] Ferdinandy – Schiller, 1902, 347-371.

[50] Mezey, 2023, 495-513., 506.

[51] Forgó, 2009, 77.

[52] Pecze, 1994, 1. sz., 48.

[53] 1715. évi CXX. törvénycikk Dalmát- Horvát- és Szlavonország ekkorig megerősített s más ezentúl Ő felségétől megerősítendő szabályairól.

[54] Horbec, 2013, 407-438., 408.

a döntést a középnemesség hozta. Azonban nem volt szokatlan a szábor megtartása a földbirtokosok kastélyaiban. Például János király parancsára a szlavón nemességet Erdődy Simon püspök dombrói (horvátul Dubrava) birtokán hívták össze. Habár a településen máskor is szoktak száborokat tartani, mégis bizonyíték arra, hogy az Esterházy püspök által összehívott szábor nem volt egyedi eset.

A horvát álláspont szerint a Dráván túli rendek a magyar elnyomás ellen tiltakozva fogadták el ezt a cikkelyt.^[55] Vélhetően ez is hozzájárult a horvát *pragmatica sanctio* elfogadásához, de mielőtt magyarellenességről beszélnénk, feltétlenül ki kell emelni, hogy ebben az időben Horvátország és Szlavónia élén két magyar mágnás állt, Pálffy János bán és Esterházy Imre zágrábi püspök *locumtenens*. Pálffy gróf Rákóczi ellen harcolva általában távol volt Zágrábtól, de Esterházy báróval mindenben egyeztetett, így a korona nőági örökléséről is. Őket pedig nem lehet magyarellenességgel vádolni, vagy horvát hazafiként értékelni. Valószínűbb, hogy a magyarországi vallási súrlódások is hozzájárultak ahhoz, hogy egyeztek a zágrábi püspök és a buzgó katolikus horvátok érdekei. A katolikus Ausztriában és a Habsburg házban láthatták a támaszt és védelmezőt a protestantizmussal szemben. A szábori döntést úgyszintén motiválhatta a török elleni veszély elhárítása, interregnum esetén a leendő belső horvátországi konfliktus elkerülése, valamint az uralkodóház kegyeinek elnyerése. A Habsburgok nőági öröklésének elfogadása megtartotta a status quót, ami az adott esetben a legjobb megoldásnak tűnt.

HIVATKOZÁS (MLA)

- Heka, László. „Az ún. horvát *pragmatica sanctio* jogi és politikai következményei.” *Jog-Állam-Politika: Jog- és politikatudományi folyóirat*, vol. 18, no. 1, 2026, pp. 75-90. <https://doi.org/10.58528/JAP.2026.18-1.75>.

IRODALOM

- Bahlcke, Joachim. *A magyar püspöki kar és a Habsburg Monarchia. Együttműködéstől a konfrontációig (1686–1790)*. Translated by István Fazekas, Budapest, 2013.
- Baranyai, Béla. “Hogyan történt az 1687/88. évi 1–4 törvénycikk szerinti törvényszöveg becikkelyezése.” *Gróf Klebelsberg Kuno Magyar Történetkutató Intézet Évkönyvei*, 1942.
- Beuc, Ivan. “Državna zajednica Hrvatsko-slavonskog kraljevstva i Mađarskog kraljevstva (1527–1848).” *Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu*, vol. 20, nos. 3–4, 1970.
- Beuc, Ivan. “Kojim pravom postaje Marija Terezija hrvatskim kraljem?” *Vjesnik Kraljevskeg državnog arhiva*, vol. 8, 1939.
- Bertović, Kristian, et al. *Putovima Frankopana: Frankopanska baština u Primorsko-goranskoj županiji*. Edited by Ines Srdoč-Konestra and Saša Potočnjak, Primorsko-goranska

[55] Jukić, 2018, 219-236., 226.

županija and Filozofski fakultet Sveučilište u Rijeci, 2018.

- Budak, Neven. "Habsburzi i Hrvati." *Kolo*, no. 3, Matica hrvatska, 2002.
- Csekey, István. *A magyar trónöröklési jog: jogtörténelmi és közjogi tanulmány oklevélmel-
lékletekkel*. Athenaeum, 1917.
- Deér, József. *A magyar–horvát államközösség kezdetei*. Királyi Magyar Egyetemi Nyomda, 1931.
- Erdődy, Sándor. "Erdődy Sándor Vas megyei főispán naplója az 1708. évi Pozsonyi or-
szággyűlésről." *Rákóczy Tükör*, vol. 2, edited by Béla Köpeczi, Budapest, 1973.
- Ferdinandy, Gejza, and Bódog Schiller. "A Pragmatica Sanctio és a házi törvények." *Ma-
gyar Jogászegyleti Értekezések*, vol. 26, no. 5, 1903.
- Ferdinandy, Gejza. *Magyarország közjoga*. Budapest, 1902.
- Forgó, András. "Esterházy Imre és az aulikus politika a 18. század első évtizedeiben."
„Fényes palotákban, ékes kőfalakban”. Tanulmányok az Esterházy családról, edited by Ibolya
Maczák, Budapest, 2009.
- Forgó, András. "A királynő és az érsek Esterházy Imre szerepe Mária Terézia uralkodásá-
nak kezdeti éveiben." *Századok*, vol. 157, no. 3, 2023.
- Fraknói, Vilmos, editor. *Monumenta Comitalia Regni Hungariae – Magyar Országgyűlési
Emlékek*. Vol. 7 (1582–1587), MTA Könyvkiadó-Hivatala, 1881.
- Fraknói, Vilmos. *A magyar királyválasztások története*. Budapest, 1921.
- Goldschmiedt, Kálmán (Barabás Kálmán). *A trónöröklés kérdése az 1687/88-i országgyű-
lésen. Történeti Értekezések*, no. 7, 1914.
- Heka, László. "A szláv államok alkotmányainak preambuluma és a magyar Alaptörvény
nemzeti hitvallásának összehasonlító vizsgálata." *Számadás az Alaptörvényről. Tanulmá-
nyok a SZTE ÁJTK oktatóinak tollából*, edited by Elemér Balogh, Magyar Közlöny Lap- és
Könyvkiadó, 2016.
- Horbec, Ivana. "Habsburška Monarhija." *U potrazi za mirom i blagostanjem. Hrvatske
zemlje u 18. stoljeću*, edited by Lovorka Čoralić, Matica hrvatska, 2013.
- Jelenfi, Róbert. "Koronázás és Országgyűlés a visszafoglaló háború alatt: Az 1687/88. évi
Pozsonyi diéta a Gazette de France hasábjain." *Fons*, vol. 31, no. 1, 2024.
- Jukić, Ivana. "U sjeni hrvatske pragmatičke sankcije." *Zbornik Odsjeka povijesnih znanosti
Zavoda povijesnih društvenih znanosti HAZU*, vol. 26, 2008.
- Jukić, Ivana. "Vladavina žena na Bečkom dvoru 1711./1712. i Hrvatska pragmatička sa-
nkcija." *Povijesni prilozi*, vol. 24, no. 30, 2006.
- Jukić, Ivana. "Why Was the Habsburg Princess Granted the Right to Rule the Kingdom of
Croatia in 1712?" *Povijesni prilozi*, vol. 37, no. 54, 2018.
- Klaić, Vjekoslav. "Hrvatska plemena od XII. do XVI. stoljeća." *Rad Jugoslavenske akademije
znanosti i umjetnosti*, 1897.
- Klaić, Vjekoslav. "Zaključci hrvatskih sabora i njihova sankcija za prva tri Habsburgovca."
Vjesnik Arheološkog muzeja u Zagrebu, vol. 11, no. 1, 1911.
- Koltai, András. "Császárhű, bőkezű, remete: Esterházy Imre hercegprímás." *Limes*, 2005.
- Kruhek, Milan. "Bernardin Frankopan krčki, senjski i modruški knez — posljednji mod-
ruški Europejac hrvatskoga srednjovjekovlja (1453–1529)." *Modruški zbornik*, vol. 3, no. 3,
2009.
- Kukuljević, Ivan. *Jura regni Croatiae, Dalmatiae et Slavoniae*. Vol. 2, Zagreb, 1861.
- Márkus, Dezső, editor. *Magyar Törvénytár – Corpus Iuris Hungarici, 1657–1740. évi tör-
vénycikkek*. 1899.
- Margetić, Lujó. "Odnosi Hrvata i Mađara u ranije doba." *Starine*, vol. 63, HAZU, 2005.
- Matković, Hrvoje. *Na vrelima hrvatske povijesti*. Golden marketing and Tehnička knjiga,
2006.
- Mezey, Barna. "A Pragmatica Sanctio és a magyar történeti alkotmány." *Századok*, vol.

157, no. 3, 2023.

- Pecze, Ferenc. "A horvát alkotmány és a jus publicum croatico-hungaricum utóélete." *Magyarság és Európa*, no. 1, 1994.
- Szente, Zoltán. *A parlamentek története. A korai rendi gyűlések kialakulásától a modern népképviselői törvényhozásokig*. Országház Könyvkiadó, 2018.
- Szijártó M., István. *A 18. századi Magyarország rendi országgyűlése*. Budapest, 2016.
- Szilágyi, Sándor, editor. *A magyar nemzet története*. Athenaeum Irodalmi és Nyomdai Részvénytársulat, 1894–1898.
- Šišić, Ferdo. *Acta comitialia I. Monumenta spectantia historiam Slavorum Meridionalium*. Vol. 33, 1912.
- Šišić, Ferdo. *Hrvatski saborski spisi I*. Zagreb, 1912.
- Turba, Gustav. *Die pragmatische Sanktion mit besonderer Rücksicht auf die Länder der Stephanskronen*. Wien, 1906.
- Wiener, György. "Jogfolytonosság és megszakítottság a történeti alkotmányosság rendjében." *Közjogi Szemle*, no. 3, 2017.
- Zsilinszky, Mihály. *Az 1708-iki pozsonyi országgyűlés történetéhez*. Budapest, 1888.

JOGFORRÁSOK

- "1608. évi (k. e.) I. törvénycikk a vallásügyről." *Ezer év törvényei*, Nemzeti Jogszabálytár, <https://net.jogtar.hu/ezer-ev-torveny?docid=60800001.TV>.
- "1608. évi (k. u.) I. törvénycikk elősorolása annak, hogy 'karoknak' és 'rendeknek' kiket kell nevezni és hogy a közönséges országgyűléseken kiknek legyen helye és szavazata." *Ezer év törvényei*, Nemzeti Jogszabálytár, <https://net.jogtar.hu/ezer-ev-torveny?docid=60800201.TV>.
- "1655. évi XLIX. törvénycikk országgyűlés minden harmadik évben tartandó, és a bíráskodást csak harminc nappal annak határideje előtt kell beszüntetni." *Ezer év törvényei*, Nemzeti Jogszabálytár, <https://net.jogtar.hu/ezer-ev-torveny?docid=65500049.TV>.
- "1687. évi I. törvénycikk fenséges József, fejedelem, ausztriai főherceg urat Magyarországra királlyá avatják, kiáltják és koronázzák." *Ezer év törvényei*, Nemzeti Jogszabálytár, <https://net.jogtar.hu/ezer-ev-torveny?docid=68700002.TV>.
- "1687. évi II. törvénycikk a császári és királyi felség fenséges fiúörököseinek elsőszülötteit Magyarország és a hozzá csatolt részek természetes és örökös királyainak nyilvánítják." *Ezer év törvényei*, Nemzeti Jogszabálytár, <https://net.jogtar.hu/ezer-ev-torveny?docid=68700002.TV>.
- "1715. évi CXX. törvénycikk Dalmát-, Horvát- és Szlavonország ekkorig megerősített és ezentúl Őfelségétől megerősítendő szabályairól." *Ezer év törvényei*, Nemzeti Jogszabálytár, <https://net.jogtar.hu/ezer-ev-torveny?docid=71500120.TV>.
- "1741. évi XLVI. törvénycikk az egy és egyedül igaz római katolikus hit fenntartásáról Dalmát-, Horvát- és Szlavonországokban." *Ezer év törvényei*, Nemzeti Jogszabálytár.
- Werbőczy, István. "Vajon minden nép vagy vármegye hozhat-e önmagától statutumokat?" *Tripartitum, Ezer év törvényei*, Nemzeti Jogszabálytár, <https://net.jogtar.hu/ezer-ev-torveny?docid=51400001.TV>.